

GYŰJTŐ: DR. HENKÉY GYULA	
GYŰJTÉS IDEJE: 1988.	
TALT.: FELJEGYZÉS A GAMA'SI ETNIKAI ÉMEL- TÁRI VÁSÁRLATOK EREDMÉNYEKÉRŐL	
FOLDRAJZI MINTA: GAMA'S	
SLAKMINTA: <u>XX.</u>	
LEJÁRÓIDŐS:	

--	--	--	--

2 lap

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Feljegyzés

W
 Solihgyi Munkaügyi Központ
 NA-1004.
 Néprajzi adattár

a gamási etnikai embertani vizsgálatok eredményeiről

Az 1988. IX. havi tudószürésekkel párhuzamosan Gamáson etnikai embertani vizsgálatokra került sor, tanácsi dolgozók irányították hozzám a szűrésen megjelenő 24-60 éves helybeli és környékbeli óslakosokat. Összesen 86 személy jelent meg vizsgálaton, ezek közül 81 az óslakosnak minősülő és 5 a távolabbi vidékről származó önként jelentkező. A 37 óslakos férfi és 44 nő vizsgálatának főbb eredményei az alábbiak, összevetve a dunántúli és az összmagyar adatokkal /átlagokkal/:

	Férfiak			Nők		
	Gamás	Dun.magy.	Összmagy	Gamás	Dun.magy.	Összmagy.
Testmagasság /cm/	171.30	171.60	169.02	157.91	158.86	157.09
Fejjelző	85.54	85.58	85.30	87.16	86.17	86.18
Arcjelző	82.54	82.27	82.90	79.80	79.61	79.98
Járomcsont alakja /%/						
lekerekített	13.5	19.6	28.0	20.5	19.7	30.6
előreálló	75.7	69.7	62.9	75.0	74.7	64.2
előre keskenyedő	10.8	10.7	9.1	4.5	5.6	5.2
Orrhát profilja /%/						
konkáv	8.1	3.9	9.8	15.9	13.0	22.8
egyenes	21.6	38.8	50.3	31.8	46.4	54.1
konvex	70.3	57.3	39.9	52.3	40.6	23.1
Orrhát kiemelkedése /%/						
gyenge	2.7	0.7	1.0	0.0	1.8	4.0
közepes	59.5	67.9	73.8	81.8	84.4	87.8
erős	37.8	31.4	25.2	18.2	13.8	8.2
Tarkó profilja /%/						
erősen domboru	10.8	8.3	14.2	13.6	16.9	19.9
enyhén domboru	54.1	70.3	68.6	81.8	81.9	78.4
lapos	35.1	21.4	17.2	4.6	1.2	1.7
Szemszín /%/						
világos	24.3	25.3	25.8	20.5	23.2	19.7
zöldes	37.8	27.8	32.0	31.8	29.1	31.7
barna	37.8	46.7	42.2	47.7	47.6	48.6

	Férfiak			Nők		
	Gamás	Dun.magy.	Összmagy	Gamás	Dun.magy.	Összmagy.
vörös	0.0	0.4	0.3	0.0	0.3	0.3
szőke	0.0	0.1	1.1	0.0	1.1	1.2
átmeneti	0.0	0.6	1.4	2.3	1.7	1.9
barna-fekete	100.0	98.9	97.2	97.7	96.9	96.6

A testmagasság a gamási férfiakknál magas, a gamási nőknél nagyközepek. A gamási férfiak közel állnak a dunántuli átlaghoz, a nők kb 1 cm-el alacsonyabbak. A dunántuli átlag mindkét nemnél nagyobb a magyar átlagnál.

Fejjelző és arcjelző tekintetében a gamási férfiak és nők egyaránt közel állnak mind a dunántuli, mint az összmagyar átlaghoz.

A gamásiakra mindkét nemnél az előreálló járomcsont a jellemző. Ez az egyik középázsiai eredetű örökségünk és ez a gamásiakra a dunántuli és az összmagyar átlaghoz képest is fokozottabban érvényes.

A dunántuliakknál növekszik a konvex orrhát és ez a gamásiakra még nagyobb mértékben érvényes. Bár mindkét nemnél a közepesen kiemelkedő orrhát van többségben, de gamási férfiakknál ez a forma kevésbé gyakori a dunántuli átlaghoz képest, az erősen kiemelkedő forma pedig kissé növekszik. Többségben van mindkét nemnél az enyhén domboru tarkó, de gamási férfiakknál csökken e forma előfordulása, a laposé pedig fokozottabb. Gamási férfiakknál a barna szemszin aránya kissé csökken, a zöldesé pedig kissé növekszik az átlagokhoz képest, nőknél a megoszlás a f dunántuli és összmagyar átlaghoz közeli. Hajszin tekintetében a vizsgált magyarok a legfokozottabban egyöntetűek, a barna-fekete hajszínek gyakorisága a gamásiakknál még fokozottabb.

Tipusok megoszlása /%-ban/

	turanid	pamiri	elő- ázsiai	dinári	urali	mong. -oid	kelet- balti	keleti medit.	grac. medit.	atlanto medit.
Gamás	33.3	11.1	1.2	13.6	0.0	0.0	3.7	2.5	0.0	0.0
Dun.magy.	35.9	17.6	3.1	8.6	0.1	0.8	3.7	4.3	0.4	0.2
Összmagy.	29.0	10.4	6.3	5.4	0.1	0.9	5.0	3.7	1.0	0.1
	északi cromagnoid lapponoid alpi erősen kevert vizsgáltak száma									
Gamás	0.0	0.0	2.5	2.5	29.6	81				
Dun.magy.	0.2	0.4	0.9	1.8	22.0	2639				
összmagy.	0.5	0.5	1.8	2.5	32.8	25449				

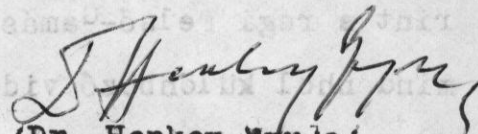
Gamáson a magyarság török rétegéhez kapcsolódó turanid, pamiri és előázsiai típusok együtt 45.6 %-ban mutathatók ki, a fann-ugor formák aránya 3.6 %, a régi szláv formáké 2.4 %. Gamáson kissé növekszik Dalmácia őslakóival, az

illirekkel kapcsolatba hozható dinári típus gyakorisága, de nem olyan mértékben, ahogy azt a 30 %-ban előforduló délszláv eredetű nevek alapján várni lehetne. /Jelenleg a dinári típus a bosnyákoknál a leggyakoribb./ Az erősen keverték aránya kissé emelkedik a dunántuli átlaghoz képest, ami összefüggésben lehet azzal, hogy a Kaposvári Múzeum Néprajzi Osztályának kutatásai szerint a régi Felső-Gamásra iparosok telepedtek, az iparosok pedig általában mindenhol különböző vidékekről érkeztek. Gamás a régi összeírások szerint az oszmán-török megszállás végén is lakott volt, de sokákok is telepedtek ide, akik összeházasodtak az óslakosokkal és magyarokká váltak. A régi gemánok- és szlávoknál ^{gyakor}álgyakorai északi és cromagnoid típusok Gamáson nem voltak észlelhetők, a keletbalti típuson belül két személy a szláv, egy a finn-ugor formához áll közelebb, az utóbbiakhoz járul még a 2 személynél kimutatott lapponoid.

A honfoglaló magyaroknál leggyakoribb két típus, a turanid és a pamiri, melyek a törökös réteghez kapcsolódnak, a magyar átlagnál kissé nagyobb mértékben mutathatók ki, de a dunántuli átlaghoz képest kisebb mértékben. Ennek oka, hogy a dunántuli magyar óslakosság a Dunántul középső és főleg nyugati részében az országos átlagnál lényegesen nagyobb mértékben maradt meg az oszmán-török megszállás alatt, viszont Gamásra két irányú betelepülés is történt a 18. sz. elején. Fontos volt a gamási vizsgálat a magyar-sokác keveredés tanulmányozása szempontjából. Lényegében azok az eredmények voltak megállapíthatók, melyek a tiszta sokác, bunyevác és horvát eredetű népeiségek vizsgálata alapján várhatóak voltak, azaz az illirek nyelvileg elszlávosodott utódaival való keveredés némileg növelte a dinári típus előfordulását, de nem olyan mértékben, ahogy azt a délszláv eredetű családnevek előfordulása alapján várni lehetett volna. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a 7. században Dalmáciába, ahonnan a sokác eredetű családok érkeztek, a magyarság törökös rétegével azonos eredetű onogurok telepedtek le, amit a griffes-indás mellékletű temetők egész sora bizonyít. Ezen felül az avar birodalom megdöntése után a 9. sz. elején több avar törzs is menekült a horvátok közé és beolvadt a horvátokba. Ennek folytán a horvátokkal, sokácokkal, bunyevácokkal való keveredés csak részben módosította a dinári típus nagyobb gyakorisága folytán a magyarság embertani képét, részben olyan középázsiai formákat is ^{gyakorai} eredményezett, melyek a honfoglaló magyarokra elsősorban jellemzőek voltak. A legfel-

tünőbb dunántúli példa a bolhói kaj-horvát származásuk vizsgálatának eredménye, hogy itt a turanid és pamiri típusok előfordulása nemcsak az átlagosnál magasabb arányban fordul elő, hanem a dunántúli őslakos népekre jellemző legmagasabb arányokat is eléri. A dunántúliaknál a finn-ugorokkal kapcsolatba hozható jellegegyüttesek nem érik el az átlagos 4.5 %-ot, a szláv formák a 3.0 %-ot és ez a gamásiakra is érvényes.

Kecskemét, 1988. X. 6.

/Dr. Henkey Gyula/